

Egy későközépkori "kút" anyagának néhány problémája

TARI EDIT

Szeged központjában (az egykori szegedi Vár területén) 1978-ban a Nemzeti Színház épületének felújításakor alapozásvizsgálatokat, statikai méréseket végeztek. A mérésekhez szükséges szondák ásásakor a munkások cserepeket találtak. (Az épület alapozása 570 cm mély volt)

A kihívott régész több alkalommal és az épület több pontjáról szedett össze cserepeket. A leletek tulnyomó többségét a Színház alagsorában nyitott aknából előkerült "régi fahordóban" találta, - 400,450 cm mélyen. Mint arról később szó lesz, ezt hitték kútnak.

A hordó tartalma: Cserépedény-, üveg-, és kályhacsempe töredékek, fém-, bőr-, fa-, és állatsont maradványok voltak.

Az alagsor alatt még egy pincerendszer is húzódik, amiről bővebb adatokat nem sikerült szerezni. A leletkörülményekről fénykép, ill. rajzdokumentáció nem készült.1.

A színház alagsora, s a pince jelenleg víz alatt áll, így utólagos terepszemlére nem nyílt lehetőség.

Dolgozatomban elsősorban a hordó anyagával foglalkozom.

Az emléktárgy számbavétele

(Csak azoknak a leleteknek jelzem előkerülésük helyét, melyek nem a hordóból (400,450 cm) kerültek felszínre.)

Korsók, fazekak és töredékeik

1. Cserépkorsó töredéke, pereme hiányzik, valószínűleg felsőfüles volt. Durva szemcséjű homokkal soványított, rosszul kiégetett. Feneke fölött teste kihasasodik, vállán felfelé ívelő fulének töredéke. Diszítettlen. A hordó mellől a szűz talajból, ~ 400, 450 cm mélyről.
Méretei: f: 10 cm, m: 23,5 cm, fv: 0,9 - 1 cm.²
2. Cserépkorsó töredéke, pereme hiányzik. Homokkal soványított, szemcsés anyagú, érdes felületű, kívül téglaszínű, belül sötétszürke edény. Nyújtott, ívelt teste fenékben összeszűkül. Belső felületén erős hornyolások (korongozás nyoma).
M: f: 12 cm, m: 26,5 cm.
3. Korsó fenék-, faltöredéke, feneke fölött a hasrész kiöblösödő. Jól iszapolt, foltosan égetett, szürke színű edény. Hasvonalán két vízszintesen körbefutó karcolás között függőlegesen bekarcolt vonalakkal. E fölött besímitás nyomai.
M: f: 12,5 dm, m: 18,5 cm, fv: 0,3 - 0,4 cm.
4. Korsó fenékfaltöredéke. Az előző edénnyel anyagában, színében, disztetésében teljesen megegyező darab.
Az alagsor betöltéséből, a járdaszint és - 250 cm közt. M: f: 11,5 cm, m: 15 cm.
5. Korsó válltöredéke. Az előző két edényhez tartozó darab. Jól iszapolt, foltosan égetett, szürke színű. A töredék felső és alsó részén függőleges besímitások között karcolt vonalkötegben girland-disz fut körbe.
M: sz: 23 cm, m: 14 cm.

6. Korsó perem, nyak és fültöredéke. Csúcskös szájú, pereme bordázással erősen tagolt. A ful nyakhoz csatlakozásánál több sávban karcolt vonal fut körbe. Anyaga vörös színű, a törésfelülete közepén fekete. Díszítetlen. M: m: 10 cm, nyakát 4 cm, fulhossz: 17 cm.
7. Festett kis cserépkorsó töredék. Pereme és füle hiányzik. Finoman iszapolt, homokkal soványított, díszített, vöröses-rózsaszínű. Szűk nyaka kigömbölyödő testben és szűk talpban folytatódik. Díszítései vöröses-barna engobcsíkok futnak körbe nyakán (5 db) és hasán (2 db). A vonalsor között a vállát lecsüngő virágszirom-sor tölti ki. A korsó oldalára zöld máz folyt rá. Letört füle vörös engob festéssel hangsúlyozott. Talpa fölött ugyanilyen színű engob csík díszíti.
M: fát: 6 cm, m: 14 cm, nyakát 2,8 cm, fvt: 0,5 cm, .
8. Mázas, három lábu, füles lábas. Jól iszapolt, homokkal soványított rózsaszínűre égő agyagfajtából készült. Belseje barna mázzal festett, kívül díszítetlen és koromnyomokkal szennyezett. Füle korongozott, egy lába hiányzik.
M: fát: 12 cm, m: 16 cm, (ebből 5 cm a lábak hossza), száját: 17,5 cm, fulhossz: 8 cm sz: 2-3,5 cm.
9. Lábas fenék és lábtöredéke. Fehérre égő agyagfajtából készült. A fenék belső oldala világosbarna mázas, az alján vastag koromnyomok. A fenékhez egy láb illeszkedik hozzá, melynek külső oldalán függőleges mély árok húzódik. A láb vége letört. A láb és fenék illeszkedésénél lencse alakúan benyomott mélyedés látható.
M: m: 5,2 cm, sz: 8,5 cm.
10. Mázas cserépedény fenék faltöredéke, Homokkal soványított, sárgás-szürke anyagu, jó égetésű, vékony falu. Belsején zöldes-sárga ólom mázzal festett. Külsőjén a fenék fölött másfél cm-re két párhuzamos vöröses-barna engob csíkkal, korommal szennyezett. Kihasodó oldala keskeny fenékben szűkül össze. M: fát: 8,5 cm, m: 14 cm, legn. á: 17 cm.

11. Cserépedény válltöredéke. Jól iszapolt, vékonyfalú, foltosra égetett, világosszürke darab. Külső oldala mázatlan, a korongolás finom nyomai látszanak. Belseje zöldessárga mázas, rajta rácsorgott barna mázcsíkok.
M: m: 8 cm, sz: 14,5 cm.
12. Cserépedény fenékfaltöredéke. Apró kavicsokkal nagyon feliszapolt, soványított, durva tapintású, szürke színű, (samottira emlékeztető). Diszitetlen. Kihasodó fala gömbölyű testű edényre utal. Hozzá tartozik egy széles szalagfültöredék, melynek közepén függőleges árkolás húzódik.
M: f: 10 cm, m: 5,5 cm, fülhossz: 8,3 cm, fülész: 3,3 cm.
13. Fenéktöredék. Jól iszapolt, jó égetésű, szürke színű. Diszitetlen.
M: m: 4 cm, sz: 11,5 cm.
14. Fenéktöredék. Jól iszapolt, jól égetett, fehér színű. A fenék fölött két párhuzamos, szabályos vastagságú vörösesbarna engob csík.
M: 5,5 cm, sz: 7 cm.
15. Fenék faltöredék. Fehérre égő agyagfajtából kézikorongon készült darab. Kívülről vastag koromréteg fedí. Diszitetlen.
M: m: 5 cm, sz: 4,3 cm.
16. Fenékfaltöredék. Jól iszapolt, vörös anyagu. Kívül sötétbarna, belül világosbarna mázas. A belső oldalon csak félig folyt a felületre máz, alatta fehér engob bevonat figyelhető meg. A fenék közepén lukas, átfúrt, a törés ezt félbe is vágja az eljón. (A darab érdekessége, hogy a fazekas túlságosan elvékonyította az edény alját, s kívülről rátapasztott egy agyaglapot, így erősítve meg a fenékrészt.)
M: f: 6,5 m, m: 4 cm.

Peremtöredékek

17. Ivesen kihajló, alig tagolt, a perem alatt gyenge hornyolású peremtöredék. Homokkal soványított, vékonyfalú, szürke színű.
M: m: 2,8 cm, sz: 7,5 cm.

18. Perem és nyaktöredék. Kívül-belül kormos fekete színű, kihajló perem alatt vékony hornyolással tagolt. Homokkal erősen soványított, vékony falu.
M: m: 4,5 cm, sz: 8 cm, fv: 0,4 cm.
19. Galléros, bordával hangsúlyozott kihajló peremtöredék. Belseje sötétbarna mázsa, kívül diszitetlen.
A kijáratí ajtó mellől, - 400 cm.
M: m: 4 cm, sz: 9 cm.
20. Galléros, bordával hangsúlyozott kihajló peremtöredék. Anyaga sötétzürke és belseje sötétbarna mázzal festett.
M: m: 3,6 cm, sz: 11 cm.
21. Felsőfüles cseréput pereme és fültöredéke. Anyaga homokkal soványított, téglavörös színű, festetlen.
Töréscsüületének két széle vörös, közepe fekete.
Füle bordával hangsúlyozott, árkkolt. Pereméből fölfelé ívelő, széles a szalagfüle. Oldala kihasasodó, perem alól gömbölyűen indúl.
M: legn. sz: 14 cm, m: 14 cm, fülhossz: 10,5 cm.
22. Kihajló perem alatt vékony bordával tagolt töredék. Anyaga fehér színű, belseje zöld mázas, a máz a peremet is fedi.
M: m: 4,1 cm, sz: 9,3 cm.

Táíltöredékek

23. Tál perem- és oldaltöredéke. Vízszintesen kihajló aláhajlított peremű. Belseje barnás-fekete, pereme világosbarna mázas. Belsején a mázon grafitos fekete foltokkal. Az edénynek két össze nem illeszthető darabja van.
M: m: 6 cm, sz: 9 ill, 10 cm.
24. Lapos tál perem- és oldaltöredéke. Pereme vastag, kifelé domborodó. Belseje sárga mázas, sötétbarna szabálytalan foltokkal. Pereme kívül fehér engobos. Anyaga jól iszapolt, jól kiégetett, vörös színű.
A kijáratí ajtó mellől - 400 cm.
M: m: 6,6 cm, sz: 18,3 cm.

25. Nagyméretű tál perem-, oldal- és fenéktöredéke. Jól iszapolt, vörös színű, belsején grafitos mázzal festett, mely hólyagosodó és sok helyen lepattogzott. Domború, vastag peremű, oldala keskeny fenékben szűkül össze. A peremen belül vékony fehér engob csík fut körbe, amit a máz helyenként befed. Külső oldalán a fenék fölött vízszintesen átfut kisméretű butyókfűl van.
M: szájá: kb. 36 cm, m: 11 cm, peremvast.: 4 cm.
26. Tányér fenék-, oldal- és peremtöredéke. Homokkal soványított barnászörszínű. "T" alakú pereme kissé befelé lejt. Az oldalán a perem alatt hornyolással tagolt. Pereme és belső oldala mázazott, de a minta csak a peremen figyelhető meg. Ezt grafitba ágyazott vörös és fehér pöttyök díszítik. A többi részén erősen megrongálódott, csak a vörös és fehér engob máz alá kenése figyelhető meg.
Festése rossz megtartású.
M: m: 4 cm, sz: 11 cm, fv: 0,3 - 0,6 cm.
27. Tál perem- és oldaltöredéke. A perem vízszintesen kifelé hajló, a perem alatt hornyolással tagolt. E perem és a belső oldal mázazott. A perem alatt (belső) fehér engobos hullámvonalas dísz van. Rossz megtartású.
M: m: 6 cm, sz: 7 cm.
28. Tál mázazott, írókázott peremtöredéke. Jól égetett, vékony falú, Négy-szög átmetszetű pereme fehér ólommázzal bevont. Belsején perem alatt két fehér csík között sötétbarna sáv tölti ki. Ez alatt helyezkedik el a sötétbarna alapra írókázott fehér rács-minta. A rács-minta szélét egy szakaszon írókázott pálcikát díszítik.
M: m: 3,5 cm, sz: 9 cm.
29. Disztál perem-, oldal- és fenéktöredéke. A peremből háromszög alakú, rovátkolt oldalú lapos fűl áll ki. Lefelé ívesen szűkülő oldala profilált fenékben végződik. Kívülről világos barnásfehér máz fedi, benne szabálytalanul apró fehér pontokkal. Valószínűleg mázhiba. Belseje fehér mázas, s az alján a középmenta szélén zöld színű vékony csíkok

láthatók. A perem, belül vastag fekete csikkal hangsúlyozott.

M: m: 5 cm, sz: 9,7 cm, fulhossz: 2,5 cm.

Továbbá előkerült lábashoz tartozó lábtöredékek, korsó fülek. Színük fehér és vörös, jól iszapoltak.

Fedők

30. Kupos fedő. Pereme és fogója letörött. Homokkal soványított, vastag falu és szürke színű: a törésfelülete is szürke. Diszítettlen.

M: m: 4,7 cm, sz: 8,3 cm.

31. Kupos fedő, fölfelé szélesedő lapos tetejű fogóval. Pereme és fél oldal hiányzik. Formája enyhén domború. Vörös színű, rosszul égetett. Diszítettlen.

A kijáratí ajtó mellől, - 400 cm.

M: m: 5 cm, sz: 9,5 cm.

Kályhaszemek

Az előkerült kályhaszem-töredékek azonos típusúak. Kuposvégű, pohár alakúak. Anyaguk és kidolgozásuk durva, vastag falúak, hornyolt belsejűek. Homokkal soványítottak, színük téglavörös. Peremük belső felületét kihangsúlyozott éles borda tagolja. A XV.-XVI. század jellegzetes típusú kályhaszemei.

Általában 15 cm magasak, a töredékek alja 3-4 cm. széles, fv: 0,8 - 1,2 cm.

Üveg-töredékek

32. Üveglucás. Átlátszó, vékonyfalú edény. Kihajló pereme hengeres szűk nyakban folytatódik. Oldala négyszögletesre lapított, az edény aljával derékszögben találkozik.

M: kb. 25-30 cm magas, nyaká: 4 cm, sz: 12 cm.

33. Üvegedény aljtöredéke. Zöld színű, anyaga levegőbuborékos, vékonyfalú. Alja legömbölyített.

M: f: 8 cm, fv: 0,2 - 0,3 cm.

Kályhacsempék

Az anyagban 6-7 db. nagyobb csempé van, ebből kettő sarokcsempé. A sarokcsempéknek a többi darabtól különbözően két nagy felületük mázas.

A kályhacsempék általános jellemzője, hogy 5-6 cm magas oldaluk, megvastagított peremük van. Oldaluk a perem felé szűkül. Belsejüket vastag koromréteg fedi. Anyaguk finoman iszapolt, jól átégett. Előlapjuk (a legnagyobb felület) egyszínű mázzal bevont. A mázak színe: zöld és szürke, valamint ezek közül átmeneti színek.

A kályhacsempék közül egy plasztikus, geometrikus díszítésű csempét emelnék ki. - Vaskos peremben záródó oldala díszítetlen, belsején kormos. Előlapja zöld mázzal bevont. Az előlap díszítése egy hangsúlyozott, szögletes élű keretelésből, és a csempé (feltehetőleg) közepén szögletes élű körből áll. A kör nem teljes, mert a darab itt tört el.

M: m: 5,7 cm, sz: 15,7 cm, hossza: 9,5 cm.

Továbbá előkerült egy gépen készített fehér porcelántányér töredék.

Fémek

1. Olomdarabkák (2 db): puha anyaguak, szürke színűek, formájuk hosszukás, nagyon megrongálódott, rajta megmunkálás nyomai.

M: hossza: 5-6 cm, vastg.: 1-1,5 cm.

2. Vaskés. Vékony, egyélű, hegyesszögben végződő vaspengé. A penge, erősen korrodálódott, henger alakú kiszélesedésben végződik.

M: hossza: 9 cm, sz: 1,2 - 1,5 cm.

3. Vászeg. Kettő darab, egyik törött. Hegyük négyszögátló metszetű, a szögfejlő hosszában lapított.

M: hossza: 5,8 cm, és 3,1 cm, vast: 0,3 - 0,5 cm. és 0,6 cm.

4. Vaslemez. Felülete erősen korrodálódott, vasalás lehetett. Két vége enyhén visszahajlított.

M: hossza: 32,6 cm, sz: 6,5 - 7 cm, vast.: 0,2 - 0,3 cm.

5. Ivelt, két végén behajlított vaspatkó. Ovális alakú. Középe ellapított, közepének belső élén kis tüskével tagolt. Közepétől oldala a két vége felé fokozatosan magasodik, a vége oldala fölé visszahajlított.

M: hosszabb Á: 10 cm, rövidebb á: 7 cm, visszapödrés magassága: 2,4 cm. oldal m: 1,6 cm, közép vast.: 0,5 cm.

6. Patkó töredéke. Jó megtartású, a törés szélén elvékonyodó. A patkó vég négyszögletes ármetszetű és magasított.

M: hossza: 10,3 cm, sz: 2,8 cm, m: 1,4 cm.

Bőrmaradvány

Egy kisméretű (valószínűleg gyermek) cipőtalp, és egy hozzátartozó cipőfelsőrész töredék. Anyaga kemény és sötétbarna színű. A talp orr része hiányos, de kerek lehetett, sarka szintén lekerekített. A talp szélén egyenletes távolságban szögek nyomai figyelhetők meg. A szögelések közti távolság nem egyezik meg a felsőrész szögelések közti távolságával. A felsőrész két sorban volt szögelt; a külső sor sűrű és nagyobb lyuku, mint a belső egymástól távolabb eső lyukak.

M: hossza: 17,5 cm, sz: 4,5 cm, vast.: 0,2 cm, felsőrész h.: 12,3 cm,

Famaradványok

Az apró meghatározhatatlan darabok közt a fahordó egy dongája érdemel megemlítést.

A donga közepén a legszélesebb. Egyik vége megvastagszik, a másik elvékonyodik. A megvastagított vége megmunkált, két keskenyebb s egy széles vályat tagolja. Ezalatt a donga hossz tengelyén két átfúrt lyuk látható.

M: hossza: 10,1 cm, legn. sz: 12 cm, legn. vast.: 2 cm, végének sz: 9,5 cm, két lyuk közti távolság: 9 cm.

Állatcsont az anyagban kevés került elő. Ezek szarvasmarha és szárnyascsontból állnak.

A leletegyüttes összefoglalása

A leletek a XIV. századtól a XIX. századik terjedő időszakból származnak és két nagyobb csoportra oszthatók fel. Az egyik csoport a XV.-XVI. századi, a másik a XVIII. századi. Előfordulnak azonban olyan hosszú időn keresztül élő típusok is, melyek egyik csoportba sem sorolhatók be.^{2/b}

A legkorábbi darabokat a XIII.-XIV. századból ismert kézzel formált fehér kerámia töredékek jelentik.³

Ezt a XV. századi poháralaku, durva korongolt falu, azonos típusú kályhaszem töredékek követik, melyek a XVI. századig ismeretesek.⁴

Ezeknél későbbi időből származnak a vörös⁵ és rózsaszín korsók⁶, ill. fehér anyagu mázatlan fazék, a kis cserépkorsócska⁷.

A XVI.-XVII. századi edények között pontosabb időbeli szétválasztás nem lehetséges. Ezért csak felsorolás szerűen mutatom be az idetartozónak vélt leleteket.

- A belsején sárga és barna mázas, s bordával hangsúlyozott kihajló peremtöredékek⁸ és a nagy méretű tál töredéke.⁹

- A samottira emlékeztető anyagu korsó fenék - és fültöredéke¹⁰.

-- Továbbá az a három darab szürke színű edénytöredék, melyek feltételezőleg azonos műhely termékei. Erre a következtetésre az első két darab anyagának, formájának,^{11,12} diszítésének teljes egyezése jogosít fel. Szürke színüket sajátos égetésük során nyerik.¹³ A hozzájuk tartozó válltöredék¹⁴ csak anyagában és színében hasonlít az előzőkre, diszítésében eltér azoktól, de talán az előzőek hiányzó részét hasonlóan kell elképzelnünk. A szürkés-fekete edények használatát a népi fazekasság kutatói a XVIII. századig tudták visszavezetni. Parádi Nándor kutatásai alapján¹⁵ bizonyítottak tartja, hogy a XVI. sz. elejétől van folyamatban a fekete kerámia készítése. Az itt említett három edénytöredéket technikájuk

alapján a XVII. sz. körüli időre keltezhetjük.

A XVIII. századi csoport

A XVI. században kezdenek el feltűnni a csak belsejükön mázas három lábú korongolt fülű lábasok¹⁶. Használatuk a XVII.-XVIII. században válik általánossá.¹⁷

E másik nagy csoportba tartozik a csücskös peremű korsó¹⁸, a felsőfüles cserépedény¹⁹, a belsején zöld mázas kívül kormos fazék²⁰ és a vízszintesen kihajló, aláhajlított peremű mázas szájtöredékek²¹.

A későközépkor jellegzetes leletei közé tartoznak a kupos fedők, gomb fogóval²².

Az emléanyagba szervesen illeszkednek a kívül-belül mázas (néhányiknél rossz megtartású) mintás táltöredékek, melyek már a népi kerámia felé mutatnak.²³

A cserépedények sorából kiemel, de ebbe a XVIII. századi csoportba sorolható a négyszögletes²⁴ testű, hengeres, szűk nyakú üvegkulacs és a zöld üvegedény töredéke.²⁵

Előkerült bőrcipő talp és orr része is, melynek korát jellegtelensége miatt ebben az anyagban nem tartom meghatározhatónak.

A téglatest alakú, egyszínű mázas kályhacsempe töredékek analógiájára a szakirodalomban nem akadtam. Valószínűleg egészen késői darabok lehetnek.²⁶

A leletegyüttesben előforduló kis számú fémekből: a patkók XVIII.-XIX. századi típusúak.

Az előkerült leletegyüttes kapcsán két problémára szeretnék kitérni.

Az első, hogy a Színházban előkerült leleteket az eredeti helyükön találták-e meg? S így a leletegyüttes zárt anyagként értékelhető-e?

Az 1879-es nagy árvíz után a kiskörut (mai Lenin körut) és a Tisza folyó közötti lapos területet (az egykori szegedi Vár területét) feltöltötték²⁷.

A felemelt részek több helyen két méterrel magasabbak, mint az árvíz előtt. A Szegedi Nemzeti Színházat 1883-ban, négy évvel a nagy árvíz után építették.²⁸ A rétegeket a Színház alapozásakor megbolygathatták. Így fordulhat elő, hogy a leletek az épület több pontjáról kerültek elő. A fahordó leletanyaga egy eredetileg 200-250 cm mély gödörben volt. S csak feltételezésekbe lehet bocsátkoni, hogy a feltöltés és az alapozás során hogyan módosult a kerámia anyag helyzete. A címben említett "kut" elnevezés azért nem pontos, mert az alapozásvizsgálatot végző munkások által furrt akna véletlenül vágta át a gödröt. Jelenleg nem dönthető el, hogy a "kut" környékének anyaga teljes mértékben kibontásra került-e.

Az alagsor, az alatta lévő (feltehetőleg a régi szegedi Várhoz tartozó) pince, az épület alapozása és a leletegyüttes viszonyát adatok híján nem sikerült tisztázni.

Az épület jelenlegi állapotában a felvetődött kérdéseket nyitva kell hagyni, mert csak feltételezésekbe bocsátkozhatnánk.

A másik jelentős probléma módszertani jellegű. Az Alföld középkori kerámiaanyagának tipologizálását nem lehet összevetni más terület (pl. Dunántul, Felvidék) kerámiaanyagának tipológiai rendszerével. Ezt az a tény is alátámasztja, hogy a XVI. századra a magyar fazekasság forma- és díszítéskincse kiterjedt. A későközépkorban a finom stílus- és formajegyek változásának egy földrajzi egységen belüli vizsgálatával, elemzésével határozhatnánk körül kerámia-központokat. Ezeknek a központoknak a hatósugarra és körzete nem lehetett túl nagy, gyakorlati okok miatt. A mindennapi igényeket kielégítő házi kerámia esetében a távoli területekkel való kereskedelem a szállítás nehézségei miatt kockázatos volt. A fazekasság emlékeinek oroszlárnészét pedig a házi kerámia teszi ki. Mindez nem jelenti azt, hogy más stílusjegyeket hordozó területek fazekasrai nem cseréltek volna gazdát! Természetesen a díszkerámia kis példányszámban való elterjedése nagy távolságokat is áthidal.

Az elmondottakból következik, hogy a forma és díszítés gazdagodás vizsgálata csak kisebb körzetekre bontás esetén követhető nyomon, és csak így állhat össze egy nagyobb terület (pl. Tiszántul, Dunántul, Dél-alföld.. stb.) kerámiaművességének egységes képe.²⁹ A kerámiaanyag feldolgozása során egymástól távol eső vidékek fazekasságának összevetése, távoli párhuzamok használata téves konkluziókhoz vezethet, ezért az anyag vizsgálata fokozott óvatosságot igényel.

A későközépkori régészeti anyag elemzése, csak a néprajztudomány eredményeinek, módszereinek alkalmazásával viheti előbbre a kutatást. A tárgyi emlékeket gyűjtő néprajztudósok már piacörzeteket és fazekasközpontokat tudnak elkülöníteni, a XIX. század elejétől. A XIX. sz. előtt is joggal feltételezhetők kerámiaközpontok. A későközépkori kerámialeletek (így a Szegedi Színházban előkerültek is) a régészet és a néprajz kutatási területe közé esnek, mert az egyik már nem, a másik még nem foglalkozik vele.

Ezzel magyarázható, hogy a korábbi kutatás sem tudván ez időszak leleteit helyére tenni, a XVII.-XVIII. századi kerámiaanyagot az iparművészet körébe sorolta.

A régészet- és néprajztudomány szoros összekapcsolása, együttes munkája, s jelen esetben az alföldi, ill. Szeged környéki teljes középkori leletanyag számbavétele hozhatna jelentős eredményeket, és szélesíthetné a későközépkori edényművességről kialakult képünket.

17. A finoman korongozott ful már lábbal hajtott korong használatára utal.

18. 6. sz. al.

19. 22. sz. al.

20. 10. sz. al.

21. 24. sz. al.

22. 31,32 sz. al. Elterjedésüknek okai a főzőedényekhez perem kiképzésük miatt alkalmasabb a korai lapos típusu fedőknél.

23. 27,28,29. sz. al.

24. 33. sz. al.

Borsos Béla: A magyar üvegművesség, Bp. 1974.

25. 34. sz. al.

26. 13. oldalon.

27. Két terv született az újjáépítéshez:

1., Paleocapa; olasz származásu, érdemeket a Pó szabályozásánál szerzett. A város védelmére part magasztást javasolt.

2., Vásárhelyi Pál: az ő javaslatát fogadták el, a mederkotrás mellett szállt síkra.

Szeged, Panoráma könyvek.

28. 1883-ban Fellner és Helmer osztrák építőművészek terve alapján építették. 1885-ben leégett az épület, de 1886-ban már újjáépítették az eredeti tervek alapján.

Szeged, i.m.

29. Egy-egy korszak teljes képe ezek nélkül nem építhető föl.

A felhasznált irodalom jegyzéke

- Bálint Alajos: A középkori Nyársapát lakóházai MFME 1960-62
- Bálint A.: A mezőkovácsházi középkori település emlékei
Dolgoz. XV. 1939. 146-160 l.
- Borsos Béla: A magyar üvegművészet, Bp. 1974.
- Holl Imre: A középkori régészet néhány kérdése
Arch. Ért. 103/1976/ 126. l.
- Holl I.: Középkori kőlyhacsempék Magyarországon II.
Bp. Rég. XXII. 1971.
- Holl I.: A magyar középkori kerámia kutatásának problémái,
Műveltség és Hagyomány V. 1963/65-68.
- Holl I.: A vári ásatás középkori kerámiái (Használati és Diszkerámia)
Arch. Ért. 79/1952/ 180.l.
- Holl I.: Középkori cserépedények a budai várpalotából
Bp. Rég. (XX.) 1963.
- Kresz Mária: Fazekas, korsós, tálak
Etnographia, 1960.
- Papp László: Ásatások a XVII. sz.-ban elpusztult Kecskemét-vidéki falvak
helyén, Népr. Ért. XXIII. 1931.
- Parádi Nándor: Középkori cserépfedők
Folia Arch. X/1958/
- Parádi N.: Magyarországi pénzleletes középkori cserépedények (XI.-XVII.sz.),
Arch. Ért. 90/1963/
- Szabó Kálmán: Az alföldi magyar nép művelődéstörténeti emlékei, Bp. 1938.
- Kozák K.: Középkori régészeti tudományos ülésszak, 1970. dec. 8-10.
Rég. Füzet. Ser. II. 13/a./1971/